

Tomislav M. Pavlović*Filološko – umetnički fakultet,**Univerzitet u Kragujevcu*

tomislavmp@gmail.com

Neo – paganizam Ruperta Bruka

Apstrakt: Ovaj rad predstavlja osvrt na onaj deo poetskog korpusa engleskog „ratnog“ pesnika Ruperta Bruka kojeg karakteriše paganska simbolika. Književni trendovi koji su zavladaali nakon pesnikove rane smrti uticali su da pomenute pesme ostanu u zasenku Brukovih antologijskih „ratnih“ stihova. Naše razmatranje prevashodno teži da pesnika predstavi kao stvaraoca zagonetnog senzibiliteta i zato polazi od dugo prećutkivane činjenice da je Bruk pripadao takozvanim grančesterskim neo – paganima. Nakon toga analiziraju se pesnička ostvarenja počev od onih koja sadrže jednostavniju simboliku da bi se potom analiza usmerila na dela koja karakteriše neobična, kompleksna slikovnost utemeljena u paganskim religijama drevnih naroda. Posebna pažnja posvećena je pesmama u kojima Bruk ostvaruje dijalektičku fuziju međusobno isključivih paganskih i hrišćanskih simbola kao i onima u kojima Brukova religiozna posvećenost apsolutno dominira.

Ključne reči: neo-paganizam, hrišćanstvo, sveti gaj, mistika, boginja, Novi zavet, voda, kult, animalizam

Stogodišnjica izbijanja Prvog svetskog rata, ili Velikog rata kako ga Englezi zovu, jedinstvena je prilika za narod sa specifičnim osećanjem za istoriju da se priseti najkrvavijeg ratnog sukoba u kojem je Britanska imperija ikada učestvovala. Snazi tih sećanja, u kojima se mešaju tuga i ponos, na specifičan način doprinosi umetnička, odnosno pesnička artikulacija ratnih zbivanja koju je na jedinstven način ostvarila plejada takozvanih „ratnih pesnika“, mladih vojnika koji su najvećim delom i neposredno osetili strahote rovovskog ratovanja u severnoj Francuskoj. Vilfred Oven (Wilfred Owen), Rupert Bruk (Rupert Brooke) Čarls Sorli (Charles Sorley) Edmund Blanden (Edmund Blunden), Zigfrid Sasun (Siegfried Sassoon), Robert Grejvz (Robert Graves) i mnogi drugi, učinili su da Prvi svetski rat ostane dublje utisnut u kolektivno sećanje Engleza nego što je to bio slučaj sa Drugim svetskim ratom iako su i to kasnije razdoblje obeležili pesnički uzleti talentovanih mladih pesnika-vojnika.

Mnogi od pomenutih slavni engleskih poeta iz Prvog svetskog rata su zauvek ostali na bojištima. Rupert Bruk (1887–1915), jedan je od onih koji se nisu vratili u domovinu, i među svojom sabraćom, ratnim pesnicima, ističe se kao ličnost koja je otelovila patriotski mit o Prvom svetskom ratu. Klasični filolog po profesiji, slavljen još od rane mladosti kao velika pesnička nada, Bruk je bio oličenje idealnog engleskog mladića svog vremena koji se neštedimice žrtvuje za otadžbinu. Odmah nakon izbivanja rata dobrovoljno se prijavio da služi u kraljevskoj mornaričkoj pešadiji. Prvu godinu rata Bruk je proveo u Antverpenu u Belgiji, ne iskusiavši borbu, budući da je njegova jedinica bila ostavljena u rezervi. U relativnoj dokolici ispunjenoj samo redovnim vojnim dužnostima Bruk je napisao svoje najpoznatije ratne stihove, zbirku od pet soneta štampanu pod naslovom „1914“. Ogromna popularnost ovih stihova zadobijena je zahvaljujući upečatljivom poetskom maniru u kojem Bruk slavi svoju domovinu i njena ratna pregnuća. Nedugo nakon toga, već u februaru 1915. godine, Bruk iznenada umire na vojnom brodu koji je njegovu jedinicu transportovao na bojište kod Galipolja. Pesnik, dakle, nije doživeo da neposredno učestvuje u okršaju ali je uprkos tome ostao u sećanju generacija kao simbol Britanije koja ponosno kreće u svetski rat. Možemo, razume se, samo nagađati da li bi patriotski naboj i naglašena patetika njegovih ratnih stihova potrajali da je Bruk prošao kroz sav užas rovskog rata poput mnogih njegovih savremenika, kod kojih je očajanje i ogorčenost već nakon prvih meseci rata smenilo patriotski zanos.

Kako vidimo, Brukov iznenadni kraj kao i deo pesničkog opusa ostvarenog u poslednjoj godini života obeleženi su nekolikim kontradikcijama. Nimalo slavna smrt koja je nastupila kao posledica na prvi pogled bezopasnog trovanja, kao i relativno ograničeni broj pesama o ratu koji su ga učinili jednim od najslavnijih ratnih pesnika međutim nisu, međutim, i jedini paradoksi u kratkom životu ove čudnovate ličnosti. O njima su govorili ne tako brojni kritičari koji su u kasnijim decenijama pomno analizirali njegovu poeziju.

Među njima je, mora se reći, bilo i onih koji su u pomenutom periodu osporavali Brukova pesnička dostignuća. Jedan od najistaknutijih, Pol Moajz (Paul Moeyes), identifikovao je Brukov pesnički glas kao ništa drugo do sračunatu pozu koja treba da pokrije praznine pesnikove nikada u potpunosti razvijene stvaralačke ličnosti (Moeyes 1991, 467). Osim toga, Moajz nastoji da umanjí ulogu Bruka i kao džordžijanskog pesnika. Semjuel Hajnz (Samuel Hynes) pak smatra da Bruk i nije pravi ratni pesnik budući da nije neposredno iskusio niti pisao o užasima rovskog rata poput Ovena, Sasuna i drugih (Hynes 1972, 144). Trendovi zanemarivanja Brukove poezije u periodu posle Prvog svetskog rata, ali i kasnije, poprimili su krajnje radikalán oblik kad je Brukovo ime izostalo iz poznate *Nortonove antologije moderne engleske poezije* objavljene osamdesetih godina prošlog stoleća.

Tumačenja ovakve vrste su, postepeno, ipak ustupila mesto daleko ozbiljnijim kritičkim napisima koje su čitaocima dali priliku da ulogu Bruka, poete nestalog u ratnom vohoru, vidimo u izmenjenom svetlu. Takve trendove su, što je pomalo neobično, nagovestili neki od proučavalaca koji nisu bili blagonakloni prema Bruku i njegovom stvaralaštvu. Upravo Pol Moajz ističe da bi jedina autentična analiza Brukovog pesništva bila ona koja bi ga sagledala kao spoj pesnikove sklonosti ka neo-paganizmu i često potisnutog, ali uvek prisutnog, religioznog osećanja (Moyes 1971, 456). Osim ove dihotomije, Moajz ističe i činjenicu da je Brukova reputacija ikonoklasta, sklonog smelim pesničkim eksperimentima, namerno potisnuta kako bi se napravilo mesta Bruku patrioti čiji se stihovi deklamuju na svečanim misama u katedrali Svetog Pavla i kome sam Vinston Čerčil (Winston Churchill) piše nekrolog u Tajmsu (Isto, 456).

Dualitet Brukove stvaralačke ličnosti, osim Moajza, uočava i kritičarka Reni Parker (Rennie Parker) koja naglašava da se: „Brak rano zainteresovao za religiju a kao pandan tome on se priklanjao paganskim bogovima Zemlje i Sunca na način koji se praktikovao pre pojave hrišćanstva“¹ (Parker 1999, 69). Ima i kritičara koji, u svojim osvrtima na Brukovu poeziju, pominju pesnikovu pripadnost grupi takozvanih neo-pagana (Neo – Pagans), navodno okupljenoj 1908. godine u Kembridžu (Jones et al. 1997, 216). O delovanju grupe, koju su, osim Ruperta Bruka, pretežno sačinjavali studenti kembridžkog univerziteta, Žak i Gwen Raverat (Jacques and Gwen Raverat), Frensis Kornford (Frances Cornford), Ketrin Kox (Catherine Cox), Džastin Bruk (Justin Brooke) i četiri sestre Olivije (Margery, Daphne, Brynhild, Noel Olivier), kritičar Pol Dilejni (Paul Delaney) napisao je knjigu pod naslovom *Neo-paganizam, Rupert Bruk i iskušenja mladosti (The Neo-Pagans, Rupert Brooke and the Ordeals of Youth, 1987)*.

Dilejni se u svom delu uglavnom bavio odnosom Ruperta Bruka i drugih članova grupe i samo je u par navrata pokušao da neo-paganizam razmatra u širem kontekstu. On ga je, na kraju svoje studije, kratko uporedio sa delovanjem Pokreta nemačke omladine koji je na svom vrhuncu, pre Prvog svetskog rata što će reći 1913. godine, imao preko dvadeset pet hiljada članova s aspiracijom da u određenom periodu preuzme vlast u državi (Dilejni 1987, 256–257). Prema Dilejniju, najveći uticaj na grupu neo-pagana imao je Edvard Karpenter (Edward Carpenter 1864 – 1933), profesor na Univerzitetu u Kembridžu i pisac više poznatih dela iz oblasti sociologije i politikologije. Bruk i njegovi prijatelji bili su impresionirani Karpenterovim odbacivanjem ne samo viktorijskih i džordžijanskih konvencija već i savremenog društva u celini. Karpenter je insistirao na bezuslovnom odbacivanju urbanosti u korist neke vrste moderne pastoralnosti koja je podrazumevala život u prirodi (Isto, 9–11). Iako je bio u poodmakloj životnoj dobi kada se Bruk 1908. godine pridružio grupi, Karpenter je i dalje

¹ „Religion was an early concern for Brooke, and on balance he favours pagan Earth and Sun alternatives as exemplified by the pre-Christian world“ (Prevod autora)

predstavljao atrakciju za diplomce sa Kembridža. Popularizaciji njegovih levičarskih ideja, kao i liberalnih stavova u vezi odnosa među polovima znatno su doprineli istaknuti književnici i kembridžki profesori Edvard Morgan Foster (Edward Morgan Forster) i Golvortiti Louz Dickinson (Gaksworthy Lowes Dickinson) (Isto, 11).

U delu *Civilizacija: njena svrha i izlečenje*, Edvard Karpenter najavljuje dane uskrснуća „novog“, preporođenog čoveka koji će obeležiti post post-hrišćansko razdoblje. Prema Karpenteru taj „novi“ čovek:

„... će iznova postati svestan značenja starih religija. On će ponovo organizovati skupove na planinskim vrhovima, slaviće u nagom plesu lepotu ljudskog obličja i konstelacije zvezda, klicati ovalu mladoga meseca koji se nakon stotinu hiljada godina vraća pun čudesnih asocijacija – sve čežnje, snovi i ushićenje čitavih generacija ...; još jednom će se u svetim gajevima u njemu sjediniti strast i radost zemaljske ljubavi sa najdubljim osećanjima prema svetosti i lepoti prirode; ili će na čistini, okrenut ka suncu, odavati počast simbolu većitog sjaja koji dopire iz njega samog“.² (Isto, 39)

Karpenterov nadahnuti opis takozvanog „novog čoveka“ (*homo paganusa*) koji datira iz 1906. godine, uklapa se u okvire tradicionalnih određenja neo-paganizma. Ovaj pokret se u širem smislu povezuje sa delovanjem izvesnih religijskih grupa koje pokušavaju da ožive drevne politeističke religije prehrisćanske Evrope i Bliskog istoka (Doniger et al. 1999, 794). Kao takve one se razlikuju od organizacija posvećenih okultizmu kao što je Društvo zlatne zore (Hermetic Order of the Golden Dawn) ili Red istočnog hrama (Ordo Templi Orientis), osnovanih u Engleskoj krajem devetnaestog i početkom dvadesetog veka i popularizovanih od strane poznatih pisaca poput Viljema Batlera Jejtisa (William Butler Yeats) i Artura Edvarda Vajta (Arthur Edward Waite). Ne može se uočiti ni njihova neposredna veza (mada izvesne sličnosti nesumnjivo postoje) s grupama koje su se javile znatno kasnije, odnosno u drugoj polovini dvadesetog veka, poznatim po ritualnoj magiji i pokloništvu veštičijim kultovima (Isto, 794). Neo-paganizam, shodno iznetom, pokušava da rekonstruiše zaboravljene panteone starih religija i značenja njihovih obreda i to čini razmatranjem principa davnih verovanja i proslavljanjem značajnih datuma i planetarnih aspekata, smena godišnjih doba i tome slično (Isto, 794–95).

² „The meaning of the old religions will come back to him. On the high tops once more gathering he will celebrate with naked dances the glory of the human form and the great processions of the stars, or great the bright horn of the young moon which now after a hundred centuries comes back laden with such wondrous associations – all the yearnings and the dreams of wanderment of the generations of mankind ...; once more in sacred groves will he reunite the passion and the delight of human love with his deepest feelings of the sanctity and beauty of Nature; or in the open, standing uncovered to the Sun, will adore the emblem of the everlasting splendour which shines within.“ (Prevod autora)

Moderni paganizam, po mišljenju teoretičara, počiva na bliskoj vezi sa prirodom koja je božanska sama po sebi i kao takva puna božanskog života, na isticanju ženskog i muškog aspekta božanskog, kao na sagledavanju drevnih božanstava u smislu Jungovih arhetipova (Ellwood e tal. 2007, 332–333). Moderni paganizam je zapravo ukorenjen u poznom romantizmu devetnaestog veka a najpoznatiji pokret te vrste u Britaniji bio je Britanski druidski red. Slične grupe posvećenika, kojima je pripisivan ekstremni nacionalizam, naročito su bile aktivne u periodu između dva svetska rata. Inspirisani mišlju psihoanalitičara Karla Gustava Junga i pisca Roberta Grejvza, mnoge moderne pristalice neo-paganizma su, veruje se, zainteresovane pre za psihologiju arhetipova nego za nacionalizam (Encyclopaedia Britannica Online).

Članovi Brukove grupe nisu bili skloni pomnom analiziranju društvenih i religijskih problema poput Karpentera, niti su, kao kada je on bio u pitanju, pridavali važnosti pitanju roda i identiteta. Kao što smo već pomenuli, njih je prevashodno zaokupljao pastoralni život i distanca od građanskog društva. U tom smislu može se smatrati tačnom tvrdnja Pola Dilejnija da je neo-paganizam u edvardijanskoj Engleskoj u prvoj deceniji dvadesetog veka bio pre „poza nego nekakav program“³, i da je više bio usmeren na proklamovanje principa po kojima treba živeti nego što je bio spreman da ih i primeni (Dilejni 1987, 207). Zanimljiva je činjenica da ljudi iz neposrednog okruženja Bruka i njegovih prijatelja nisu bili skloni da ih smatraju neo-paganima. Tim imenom ih je nazvala Virdžinija Vulf koja ih je vidala i družila se s njima (naročito sa Brukom) u mestu Grančester blizu Kembridža (Isto, xiii).

Bruk se, dakle, kao angažovani umetnik pre svega, ne može dovesti u tesnu vezu sa paganizmom ali to apsolutno ne važi za Bruka liričara i usamljenika čiji je pravi karakter i ostao skoro nedokučiv. Sporadično prisustvo paganskih motiva, na koje ćemo se u nastavku izlaganja osvrnuti, svakako daje poseban kolorit Brukovim stihovima. Jedna od ranih Brukovih „paganskih“ pesama naslovljena je „Povodom smrti Smet-Smet, boginje u obličju nilskog konja.“ U nastojanju da publici unekoliko približi ovaj pomalo egzotičan motiv, Bruk je pesmi dao i podnaslov „Pesma jednog staroegipatskog plemena.“ Zanimljiva je činjenica da je pesma nastala 1908. godine, upravo u vreme kad je Bruk započinjao svoje druženje sa grančesterskim neo-paganima. Bruk, međutim, nigde nije zabeležio da ga je neko od prijatelja „neo-pagana“ inspirisao da napiše ovu pesmu neobičnog naslova. Studija pod naslovom *Vukodlaci, žene-ptice, ljudi-tigrovi i druge humanoidne životinje* Frenka Hamela predstavlja boginju Smet-Smet kao jednu iz čitavog niza egipatskih ženskih božanstava koji se javljaju u čudnim obličjima kao što su boginje-mačke i pticolike boginje. Autor još dodaje da je pomenuta egipatska boginja bila poznata i pod nazivom Ret – Ret i da se njeni kipovi mogu videti u Britanskom muzeju (Hammel 2007, 163). Nama ostaje da

³ „... a pose more than a programme.“ (Prevod autora)

pretpostavimo da je Bruka, kada je ovo ostvarenje u pitanju, možda inspirisala neka od poseta pomenutom muzeju.

Ono što, međutim, ne treba dovoditi u pitanje je Brukov interes za egzotično, odnosno otvorenost prema drugim, često veoma udaljenim, kulturama. Bruk je u toku svog kratkog života posetio i neke udaljene delove sveta kao što je Tahiti. O tome svedoči nekoliko nadahnutih pesama iz čega zaključujemo da je slavni pisac patriotskih stihova u duši zapravo bio kosmopolita koga su nadahnjivale i teme potpuno strane kulturi sopstvene zemlje.

Pesma „Povodom smrti Smet-Smet“ sročena je u vidu stihomitijskog dijaloga koji se vodi među poštovaocima pomenute egipatske boginje grupisanih u dva tabora: sveštenici i običan narod. Za njih je dati trenutak neka vrsta iskušenja jer je pomenuto animalno božanstvo upravo na samrti. U elegičnom ritmu stihova, koji dočaravaju oplakivanje, dominantne tužne note protkane su i pritajenim neprijateljstvom, i čak, odvratnošću žalbenika prema umirućem božanstvu.

Hor sveštenika nam na samom početku pesme otkriva dvostruku prirodu boginje istovremeno ističući njen tvorački ali i destruktivni nagon:

„Nije li bila naborana, ogromna i ružna? Majka nam je bila.
Nije li bila pohotna i razbludna? – božanstvo je bila. Jedina je bila.
Danju je bila skrivena i nema; noću je u senci stenjala;
Drhtali smo i udovoljavali joj u tami; sve nas je plašila“.⁴ (Brooke 1937, 16)

Okupljeni narod, koji stoji izvan hrama, u svojoj tužbalici takođe opisuje pozitivni i negativni aspekt umiruće boginje:

„Zadavala nam je bol
A mi smo joj se klanjali
Opet nam se smešila
I da je volimo tražila.
Tešila nas je u jadu
Uzdahe nam blažila;
I šta sad da činimo
Kad je preminula“.⁵ (Isto, 16)

⁴ „She was wrinkled and huge and hideous? She was our Mother.
She was lustful and lewd? – but a God; we had none other.
In the day She was hidden and dumb, but at nightfall moaned in the shade;
We shuddered and gave Her Her will in the darkness; we were afraid“. (Prevod autora)

⁵ „She sent us pain,
And we bowed before Her;
She smiled again
And bade us adore Her.
She solaced our woe
And soothed our sighing;

U nastavku tužbalice, sveštenici pak predočavaju kanibalističku, krvoločnu prirodu božanstva pri čemu njihov očigledni animozitet ipak nije lišen određenog pijeteta:

„Bila je gladna i decu nam proždirala; – kako da je zadovoljimo?
Uzimala nam mladiće i devojke; – da je svi mi služimo.
Grozili su nas se podsmevali i prezirali su nas svi narodi – tim se mi ponosimo
Hranila nas je, štitila, volela, ubijala; i sada je nestala.“⁶ (Isto, 17)

U odgovor na hor sveštenika ponovo se čuje žalopojka običnih ljudi koji stoje van hrama. Ovoga puta činjenica da boginja umire dobija prizvuk neumitnosti:

„Bila je tako snažna;
Ali smrt je snažnija
Dugo je vladala
Ali je vreme dugovečnije.
Tešila nas je u jadu;
Uzdahe nam blažila;
I šta da sad činimo
Kad je preminula.“⁷ (Isto, 17)

Kako vidimo, Bruk veoma vešto ocrtava različit odnos sveštenika i običnog sveta prema boginji. Ovi prvi imaju širi uvid u prirodu božanstva koje je, sa svoje strane, oličenje kako apsolutnog dobra tako i apsolutnog zla, što čini da njihova posvećenost ipak uključuje izvesnu distancu. Tome doprinosi i njihova spremnost da preminulo božanstvo smeste u širi kontekst ističući odnos drugih naroda prema Egipćanima na koji je odlučujuće uticalo upravo obožavanje boginje Smet-Smet. Potpuna posvećenost običnih ljudi preminuloj boginji, s druge strane, uopšte se ne dovodi u pitanje. Iako svesni boginjine dvostruke prirode, oni njen nestanak prihvataju sa strahom od budućnosti u kojoj bi njena zaštita

And what shall we do
Now God is dying? (Prevod autora)

⁶ „She was hungry and ate our children; – how should we stay Her?
She took our young men and our maidens; – ours to obey her.
We were loathed, mocked and reviled by all the nations, that was our pride
She fed us, protected us, loved us, and killed us; now she has died.“ (Prevod autora)

⁷ „She was so strong;
But Death is stronger.
She ruled us long;
But Time is longer.
She solaced our woe
And soothed our sighing;
And what shall we do
Now God is dying.“ (Prevod autora)

mogla biti jedini pouzdani oslonac. Osim toga uočavamo i da se zebnja meša s osećanjem neumitnosti smrti kojoj je podlegla i sama boginja u konfrontaciji s vremenom koje, samo po sebi, takođe predstavlja neku vrstu božanstva ili sile indiferentne prema njihovoj nesigurnoj sudbini. U tom pogledu obraćanje običnih ljudi podseća na hor u antičkim tragedijama koji konstatuje obrte sudbine junaka ili iznosi nešto što se smatra večitom istinom.

Kao što smo pomenuli, ne zna se pouzdano šta je motivisalo Bruka da napiše ovu pesmu ali je ona nesumnjivo jedna od najupečatljivijih ostvarenja s ovom tematikom, budući da stavlja akcenat upravo na odnos ljudsko-božansko. Nešto siromašniju simboliku ove vrste sadrži pesma „Ispitivanje“ („In Examination“) nastala iste godine kad i prethodna. Centralni motiv ili simbol ove pesme je sunce kojeg pesnik ustoličava kao neku vrstu božanstva koje mu se sasvim iznenadno javlja. Pozdravivši ga emfatično frazom „Moj gospodar Sunce „ („My Lord the Sun“), pesnik dočarava čudnovati preobražaj koji je stari paganski bog Sunce ostvarilo odašiljući svoje zrake u sobu gde se pesnik nalazi:

„Oko mene
Levo i desno,
Pogrljene stare,
Mutnooke budale koje škrabaju, postaju lepe
Okružuje ih svetlost i oreol im daju sveti zraci.
Plamen sija u kosi
A blistave im se oči podmlađuju, mudre postaju
I svaki je kao Bog ili Kralj Kraljeva
Zaodenu u belo i svetao ...“⁸ (Isto, 11)

Zanimljivo je da prisutne osobe pod uticajem sunčevih zraka bivaju preobražene u obličja hrišćanskih svetaca, anđela, pa i samog Isusa Hrista. U čudesnom svetlu koje obasjava sobu Bruk vidi lik samog Gospoda:

„I poznao sam neumrlu Vatru,
I kroz otvorene portale,
U krugovima sastavljenim
Arhandele i anđele, kako mole i kleče

⁸ „Around me,
To left and to right,
Hunched figures and old,
Dull blear-eyed scribbling fools, grew fair,
Ringed round and haloed with holy light.
Flame lit on their hair,
And their burning eyes grew young and wise,
Each as a God, or King of kings,
White-robed and bright ...“ (Prevod autora)

I Lice nesakriveno ...,
Sve dok svetlost nije nestala.“⁹ (Isto, 11)

Kako vidimo Bruk u svojoj poemi na interesantan način ostvaruje fuziju paganskog i hrišćanskog budući da sunce, koje je u prenosnom smislu paganski bog, izaziva preobražaj prisutnih koji liči na biblijska čuda. Celi događaj međutim traje samo dok se ne izgube sunčevi zraci što događaju oduzima obol hrišćanske mistike.

I u drugim Brukovim pesmama, nastalim u periodu od pre i neposredno nakon 1908. godine, uočljivi su segmenti paganske simbolike. Oni, međutim, nisu direktno prezentovani kao u prethodne dve pesme. U tom smislu karakteristično je ostvarenje „Horijambi II“ („Choriambic II“) koje dočarava pesnik uzaludni napor da rekreira nešto što može biti lepa i bezbrižna prošlost ali i davno ugasli ljubavni žar. Psiha pesnika je mateforično predstavljena kao šuma, odnosno sve-ti gaj sa svetilištem i oltarom, a njegova nastojanja su prikazana kao neka vrsta tajnog obreda prizivanja:

„Jer ja, koji sam verovao, da će se lice ukazati,
Jednog dana, beli lik u mračnoj šumi, a glasni zov i sjaj
Ispuniće šumu, vatra će iznenada planuti ... a, usred svega toga,
Kraj napora, ti! Zato sam oltar priprazio, upalio
Vatru koja je plamtela.“¹⁰ (Isto, 33)

Međutim, čarolija ili, bolje rečeno, obred koji pesnik figurativno izvodi ne uspeva. Željeno „lice“, koje može biti i sećanje, nije prizvano što uzrokuje osećanje tragične prikraćenosti. Koristeći svoje evokativne moći pesnik želi da se izjednači s bogom ili kakvim paganskim božanstvom. To božanstvo je, međutim, nalik Silenu, istovremeno prisutnim i odsutnim, koji zlokobno izmiče dok ga poklonici i progonitelji bezuspešno slede:

„Saznao sam,
Da dugo iščekivani, dugo voljeni i daleki Bog mračne šume – ti
Negde ležiš, kao usnulo dete, dete iznenada od radosti otrgnuto.
Još uvek nevin i divan, nevin kao u mladosti, ispružen na tuđem tlu,

⁹ „And I knew the white undying Fire,
And, through open portals,
Gyre on gyre, Archangels and angels, adoring, bowing,
And a Face unshaded...
Till the light faded;“ (Prevod autora)

¹⁰ „For I, I that had faith, knew that a face would glance
One day, white in the dim woods, and a voice call, and a radiance
Fill the grove, and the fire suddenly leap...and, in the heart of it,
End of laboring, you! Therefore I kept ready the altar, lit
The flame burning apart“ (Prevod autora)

Bože, besmrtni i umrli!
 Zato idem, da nikad više ne stanem i zadobijem
 Mir, ljubav prema tebi, nemu šumu i svetište u njoj.¹¹ (Isto, 33–34)

Poznato je da su se tokom dvadesetog veka, u okviru neo-paganizma, javljale i grupe koje su poštovale helenske bogove. Zanimljivo je da i Rupert Bruk svojim stihovima daje neku vrstu omaža božanstvima Starih Grka odnosno Rimljana. Pjesma „Boginja u šumi“ („The Goddess in the Wood“) dočarava boginju Veneru kako u šumi stoji pogođena tugom jer se „jutra jednog zlatni rog oglasio u zlatnom drveću i suncu, potrajao, pa zamro“¹² (Isto, 84). Razlog boginjinje ojađenosti je lako razumljiv jer ubrzo biva jasno da Bruk zapravo oživljava legendu o Veneri i Adonisu. Uspomena na taj susret je efektno prikazana u posljednjem dvostihu ove nevelike pesme koji glasi: „Besmrtni se udovi smrtnoj ljubavi prikazaše/ a besmrtne oči se smrću napajaše“¹³ (Isto, 84). Ipak, čini se da je izvor Brukove inspiracije za ovu pesmu pre ukorenjen u njegovom klasičnom obrazovanju ili možda u uvek prisutnom trendu obrade klasičnih tema nego u njegovoj paganskoj orijentaciji koja, kako smo istakli, nije uključivala potpunu, fanatizovanu posvećenost.

Boginja kojoj se Bruk u narednoj pesmi latinskog naslova „Ante Aram“¹⁴ obraća, međutim, nije Venera već neko nepoznato šumsko božanstvo pred kojim on, anonimni poklonik, kako kaže prva strofa pesme, „Kleči i peva čudnovate pohvalne pesme.“¹⁵ (Isto, 23). Osim toga, neimenovanu boginju, odnosno njeno svetište u šumi s oltarom i svetom škrinjom pohode i drugi vernici-pokajnici koji joj, kao i pesnik, upućuju svoje molbe. U poslednje dva terceta pesnik otkriva razlog svog dolaska Boginji:

„Ja najmanji od tvojih slugu
 Uz slabu nadu da ću osetiti miris ustreptale tmine

- ¹¹ „I knew,
 Long expected and long loved, that afar, God of the dim wood you
 Somewhere lay, as a child sleeping, a child suddenly reft from mirth.
 White wonderful yet, white in your youth, stretched up on foreign earth,
 God, immortal and dead!
 Therefore I go; never to rest, or win
 Peace, and worship of you more, and the dumb wood and shrine therein.“ (Prevod autora)
- ¹² „down the morning one
 Far golden horn in the golden trees and sun
 Rang out; and held; and died.“ (Prevod autora)
- ¹³ „...the immortal limbs flashed to the human lover
 And the immortal eyes to look on death.“ (Prevod autora)
- ¹⁴ „Ante aram“ (lat.) u prevodu na srpski znači „Pred oltarom“ (Primedba autora)
- ¹⁵ „Chanting strange hymns“ (Prevod autora)

I, odlazeći, sliku u čijim se tihim tajnama krije
 Lice, sa usnama nežnijim od jesenjih ljiljana
 I glasom blažim od dalekih jecaja violine
 I prigušenog uzdaha bilo kog sivoookog svirača.¹⁶ (Isto, 23)

Kako vidimo, cilj pesnika odnosno lirskog subjekta je da ponovo vidi „lice“ što bi moglo biti metafora za izgublenu ljubav ili srećne dane, što predstavlja gotovo identičan motiv onom koji smo analizirali u pesmi „Horiambi II“. Osim pomenutog simbola, zapažju se i drugi, poput svetog gaja, kao i šume i svete škrinje. Obe pesme bi se u osnovi mogle okvalifikovati kao ljubavne elegije zaodnute ruhom paganizma. Razlika između ove dve pesme leži u pesnikovoj usmerenosti bogu dok je u drugoj okrenut boginji. Zanimljivo je istaći da su se u Britaniji, u decenijama nakon Drugog svetskog rata, pojavile neo– paganske grupe koje su kao svoj kult odabrale takozvanu majku – boginju oličenje zemlje, praroditeljke. Taj kult imao je i svoje varijetete kao što je recimo božanstvo po imenu Feraferija (Pheraphaeria) poreklom iz antičke Grčke a potom i veštičiji kult Vike (Wicca) koju je 1954. godine ustanovio Džerald Gardner (Gerald Gardner) (Encyclopaedia Britannica Online 2). Brukovo pesničko obraćanje misterioznoj boginji se, razumljivo, ne može dovesti u direktnu vezu sa pomenutim kultovima, ali makar možemo konstatovati da je on svojim stvaralaštvom na neki način najavio njihovo uspostavljanje.

Ni u kasnijim godinama svog stvaralačkog života Bruk nije odoleo navici da pastoralne prizore „obogati“ paganskim motivima. U čuvenoj „Odi grančester-skoj opatiji“ („The Old Vickarage, Grantchester“), koju je napisao 1912. godine u Berlinu, pesnik slavi lepote mesta u kojem je dugo boravio. Niz idiličnih scena biva prekinut neobičnim prizorom na obali jezera:

„Još uvek u zoru obasjanim hladnim vodama
 Njegova đavolska visost se zanima
 Uvežbava zahvate i proba trikove
 Dugo učene na obalama Helesponta i Stiksa.“¹⁷ (Brooke, 94)

Ono što ostaje do kraja nerazjašnjeno je identitet avetinjske, dijabolične pojave koja pohodi jezero u ranim časovima. Postoje i mišljenja da Bruk ovim

¹⁶ „I, least of all thy votaries,
 With a faint hope to see the scented darkness stir,
 And, parting, frame within its quiet mysteries
 One face, with lips than autumn-lilies tenderer,
 And voice more sweet than the far plaint of violets is,
 Or the soft moan of any grey-eyed lute-player.“

¹⁷ „Still in the dawnlit waters cool
 His ghostly Lordship swims his pool,
 And tries the strokes, essays the tricks,
 Long learnt on Hellespont, or Styx.“ (Prevod autora)

stihom pokušao da evocira uspomenu na čuvenog romantičarskog pesnika lorda Bajrona, čoveka burnog i na svoj način paganskog temperamenta, koji je u pomenutom jezercetu svojevremeno za opkladu ronio pokušavajući da izvadi šiling (Chainey 1995, 216).

Rečeno je da Bruk i njegovi „neo-pagani“ nisu upražnjavali obrede rasprostranjene među grupacijama slične orijentacije niti su odbacivali društvene norme u maniru njihovog uzora Edvarda Karpentera. Ono u čemu su ipak bili bliski jeste činjenica da su, makar uslovno rečeno, imali svoj kult. Reč je o vodi koja je za njih predstavljala simbol isceliteljske moći od svih zala civilizacije, sredstvo buđenja senzualnosti i erotizma. Stalna zaranjanja u reke i jezera grofovije Kembridžšajr, koja su praktikovali, nešto je po čemu su upamćeni i o čemu u više navrata govori i Pol Dilejni u svojoj knjizi. Ta svojevrsna „poklonjenja vodi“ našla su odjeka u Brukovoj poeziji. Na početku „Ode grančesterskoj opatiji“ predstavljen je jedan delić pomenutog bukoličkog uživanja.

„Evo me, znojnog, namučenog, skuvanog,
A eno senovitih svežih voda
Što naginju se da zagrlje nagu plot.“¹⁸ (Brooke, 93)

Govoreći o reci koja „tajnovito struji ispod“ 1 (Isto, 94), Bruk u istoj pesmi pominje i brojna mitološka vodena polubožanstva kao što su nimfe najade i nereide. Treba, međutim istaći da se Bruk i ozbiljnije pozabavio vodom kao paganskim simbolom. U pesmi pod naslovom „Nebo“ („The Heaven“) napisanoj 1913. godine, o vodi govore ribe koje su, poznato je, i same predstavljale drevni paganski kult. Stanovnici vode, na početku pesme, ukazuju na životvornu snagu medijuma u kojem žive:

„Nema sumnje da, nekako, Dobro
će iz Blata i Vode izroniti;
I svakako će poštovaoci uvideti
Svrhu tečnosti.“¹⁹ (Isto, 130)

Voda je prikazana i kao neka vrsta raja (naslov pesme u prenosnom smislu znači „raj“), odnosno kulekve života iz koje sve proizlazi i u koju se sve vraća. Pesnik potom stavlja naglasak na prisustvo neke vrste prabića, božanstva koje štiti rečne stanovnike.

¹⁸ „Here am I, sweating, sick, and hot,
And there the shadowed waters fresh
Lean up to embrace the naked flesh.“ (Prevod autora)

¹⁹ One may not doubt that, somehow, Good
Shall come of Water and of Mud;
And, sure, the reverent eye must see
A Purpose in Liquidity. (Prevod autora)

„A tamo (veruju oni) tamo je plivalo Ono,
Što plivalo je pre no što su reke nastale,
Ogromno biće, ribljeg oblika i uma
Pokriveno krljuštima, svemoćno i dobro;
Pod okrilje tog Svemoćnog Peraja
I najmanja se riba sklanja.“²⁰ (Isto, 130)

Pesma se završava distihom koji ne ostavlja nikakve sumnje u primat vode kao jedine moguće životne sredine koja će, po njima, u buduće biti raspoloživa:

„A u tom Nebu sve što žele,
Kopna više nema, ribe vele“²¹ (Isto, 131)

Ovi kratki stihovi, koji po svom ritmu i tematici neodoljivo podsećaju na dečje rime u stihovanim basnama, iznenadno dobijaju paganski obol ako uvidimo da sadrže ironijski obrt fraze iz Otkrovenja Jovanovog (21:1) a koja glasi: „Jer prvo nebo i crna zemlja prodoše, i *mora više nema*.“

Da je Brukova opsesija vodom bila dugotrajna i da ribe zauzimaju istaknuto mesto u Brukovom bestijarijumu svedoči i pesma „Riba“ („The Fish“) iz 1908. godine. Ova se pesma i doslovno i po tematici može smatrati prethodnicom one koju je upravo analizirana. Bruk naime psihu riba pretvara u medijum autoprojekcije. Poznato je inače da su mnogi pesnici sličnim postupkom životinjama i pticama davali ulogu svog *alter ega*. Dobar primer za to predstavlja pesnički ciklus naslovljen *Reka* koji je 1986. godine objavio engleski pesnik Ted Hjuz (Ted Hughes).

Bruk prikazuje ribu kao biće koje se idealno uklapa u svoj ambijent i tako nas podseća na svoju neskrivenu, uvek prisutnu želju da utekne u medijum koji po svojoj prirodi poništava sva zla represivne civilizacije edvardijanskog doba:

„U hladnom vijugavom svetu ona leži
I uvija se u mračnim ekstazama.
Raskošnim pokretom tone i iskrada se
Oblikuje celi njen svemir da oseti
I zna i bude; uporna struja joj
Sećanje zatvara, i san zamračuje.“²² (Isto, 48)

²⁰ „And there (they trust) there swimmeth One
Who swam ere rivers were begun,
Immense, of fishy form and mind,
Squamous, omnipotent and kind;
And under that Almighty Fin,
The littlest fish may enter in. „ (Prevod autora)

²¹ „And in that Heaven of all their wish,
There shall be no more land, say fish.“ (Prevod autora)

²² „In a cool curving world he lies
And ripples with dark ecstasies.

Svesna radost sveta nastanjenog ljudima suprotstavljena je, dakle, podvodnom svetu nesputanih impulsa i tajnih poriva. Na kraju pesme Bruk opisuje sjedinjavanje vodenog bića s iskonskim, tihim okruženjem u činu nečeg što podseća na pagansku apoteozu:

„Prostor ne postoji, ispod blata;
Blaženstvo joj je starije od sunca.
Tihe i mirne teku vode.
Svetla, uzvici, mračne vrbe
I tamna plima sa njom se stapaju.“²³ (Isto, 50)

Neo-paganizam, kao što je poznato, favorizuje religije prehrišćanskog društva. Agresivno odbacivanje hrišćanstva uobičajeno je za neo-paganske grupe novijeg vremena. Stvaralaštvo Ruperta Bruka je, jednim svojim delom, struktuirano kao izrazito antagonističko u odnosu na hrišćansku religiju u šta je uverena većina kritičara koji su o Brukovom delu pisali. Reni Parker recimo tvrdi da je: „... hrišćanska vizija Boga u neskladu sa Brukovim stremljenjima.“²⁴ (Parker 1999, 70).

Brukov radikalizam u ovom pogledu najbolje pokazuje jedna od njegovih ranih pesama objavljena pod naslovom „Neuspeh“ („Failure“). Ogorčen zbog neostvarenog sna, o kojem u pesmi ne postoje jasna određenja, Bruk, optužuje Boga da je: „... postavio svoj kruti usud/ Između mog srca i njegove želje“ i preti da će „razvaliti gvozdena vrata / I prokleti ga na njegovom vatrenom tronu.“²⁵ (Brooke, 22) Kad na kraju ulazi u Raj i dolazi do Božjeg trona pesnik shvata da je tron prazan.

Slični bogohulni stihovi su ipak retki u Brukovom stvaralaštvu. Temu odsustva Boga, koju je neposredno i sa žestokim buntom izrazio, Bruk ume da artikulise mnogo suptilnije slikajući scene koje na prvi pogled imaju sakralni karakter. Međutim, Bruk postepeno usložnjava prizor, umećući mnoge zagonetne detalje koji zamućuju perspektivu i skoro onemogućavaju racionalno tumačenje. U kratkoj pesmi „Vizija arhanela“ („The Vision of Archangels“) predstavljena je scena

The kind luxurious lapse and steal
Shapes all his universe to feel
And know and be; the clinging stream
Closes his memory, glooms his dream.“ (Prevod autora)

²³ „Space is no more, under the mud;
His bliss is older than the sun.
Silent and straight the waters run.

The lights, the cries, the willows dim,
And the dark tide are one with him.“ (Prevod autora)

²⁴ „the Christian version of God does not stand up to Brooke’s expectations“ (Prevod autora)

²⁵ „... His adamantine fate
Between my sullen heart and its desire ...
.... burst the Iron Gate,
Rise up and curse Him on His throne of fire. (Prevod autora)

u kojoj se četiri arhandela penju na vrh planine noseći maleni kovčeg u koji je moglo stati samo telo deteta. Pošto su tamo stigli oni ispuštaju kovčeg koji pada niz planinsku padinu otkrivajući da u kovčegu „Leži malo i jedno telo Božje, izmučeno, sitno/ I deformisano kao zgnječena stabljika nekog cveta.“²⁶ (Isto, 14). Glavni motiv je, kao i u prethodnoj pesmi, odsustvo boga odnosno njegov nestanak. U prenosnom smislu pesma se može shvatiti i kao slika pada čovekovog uz ravnodušnost višnjih sila što implicira neminovnost stradanja ljudske vrste.

Tematski unekoliko slična ovom poetskom ostvarenju je i „Pesma hodočasnika“ („The Song of the Pilgrims“). U epigrafu Bruk naznačuje da je komponovana kao horski napev koji izvodi grupa hodočasnika koji se u smiraj dana odmaraju oko vatre. Već prvi stihovi ukazuju da su oni već dugo u potrazi za Bogom i da uloženi napor nije doneo rezultata. Njihova obraćanja Bogu puna su prekora. Za hodočasnike on je samo jedan „daleki bog“ koga mole da se javi i koji: „... surovim glasom ... ispunjava / dušu žudnjom za mračnim brdima/ i nejasnim hirizontima.“²⁷ (Isto, 18). Zanimljivo je da se, što inače saznajemo iz prethodne strofe, ovo hodočašće odvija u trenutku dok se sunarodnici hodočasnika spokojno mole „starim bogovima“ kojima su „podigli hramove“²⁸ (Isto, 18). Hodočasnici, uprkos nostalgiji, ipak ne žude za pređašnjim životom već, naprotiv, za daljim putovnjem i iskustvima. Njihova krajnja poruka Bogu po svemu spada među najlepše Brukove poetske fragmente:

„O Ti Bože
Svih dugih željenih lutanja,
Srca su nam sita besplodne kućne dokolice,
I plača za zgaslim željama.
Okuraži nas! Kao
Vatrenim snovima o blaženstvu koje je drugde.
Najbolje što daješ, dajući nam toliko – da putujemo
Ravnicom i preko brda,
Ne oklevajući u senci
Sred tišine neuplašeni,
Dok se, nakon iznenadnog zavoja, ne ukaže
Naspram crnog i šaptavog drveća
Tvoj oltar čudesno beo
Usred šume kojom vlada noć.“²⁹ (Isto, 19)

²⁶ „God’s little pitiful Body lying, worn and thin / And curled up like some crumpled, lonely flower-petal.“ (Prevod autora)

²⁷ „Sigh with thy cruel voice, that fills/The soul with longing for dim hills/And faint horizons“. (Prevod autora)

²⁸ „... the gods we know ...
...built them temples“. (Prevod autora)

²⁹ „O Thou,
God of all long desirous roaming,
Our hearts are sick of fruitless homing,

Hodočasnici slute da povratka možda i nema ali tu slutnju prigušuje nada da će im snovi biti ispunjeni. Bogu se više ne prebacuje jer on postaje dugo željeni Spasitelj čiji oltar sja u svakoj noći duše. Simbolika same pesme je vrlo bogata. Pominjanje starih bogova, koje sunarodnici poštuju, a kojih su se hodočasnici odrekli u nadi da će pronaći istinitog i jedinog Boga, ukazuje da će u predstojećem vremenu paganski narod, kojem hodočasnici pripadaju, odbaciti politeističku religiju i prikloniti se monoteističkoj poput hrišćanstva. U pesmi se ne navodi broj hodočasnika ali ako bismo pretpostavili da ih je trojica moglo bi se pomisliti da pesma obrađuje poznati događaj iz Novog zaveta kada tri hodočasnika – mudraca putuju da bi se poklonili novorođenom Hristu. Ovo tumačenje, razume se, nema pretenzije da bude bilo šta drugo osim pretpostavke budući da višesmislenost pesme znatno zamagljuje perspektivu ali istovremeno otvara mogućnosti za nalaženje i drugih značenja. U tom smislu legitimna su i ona tumačenja koje bi prioritet dala elementima paganizma koji su, sudeći po iznetom, takođe upečatljivi.

Ako je suditi po upravo analiziranoj pesmi Bruk je, uprkos svom paganizmu, nije u potpunosti isključio biblijske motive iz svog pesničkog arsenala. „Pesma hodočasnika“ iz 1907. godine spada u Brukova ranija ostvarenja koja su prethodila njegovoj „paganskoj“ fazi. Ovom prilikom skrećemo pažnju na pesmu slične tematike u kojoj epizode iz Novog zaveta, za razliku od prethodne, nisu skrivene pod koprenom kompleksnih metafora. Reč je o kasnijoj poemi iz 1912. godine objavljenoj pod naslovom „Marija i Gavrilo“ („Mary and Gabriel“). U njoj je predstavljen susret Majke Božije i Arhandela Gavrila. Ukoliko se scena Blagovesti dublje proanalizira dolazimo do ubeđenja da je Rupert Bruk, u kasnijoj životnoj dobi, svoja hrišćanska ubeđenja izrazio s emotivnim nabojem koji predstavlja sušti antipod pređašnjim stihovima, punim skepse i ogorčenosti. Arhandel Gavrilo se pojavljuje ovenčan ničim drugim do božanskom slavom:

„Ni ženska ni muška ne beše ta besmrtna lepota
Koja je krasila udove pod belom odorom,

And crying after lost desire.
Hearten us onward! as with fire
Consuming dreams of other bliss.
The best Thou givest, giving this
Sufficient thing — to travel still
Over the plain, beyond the hill,
Unhesitating through the shade,
Amid the silence unafraid,
Till, at some sudden turn, one sees
Against the black and muttering trees
Thine altar, wonderfully white,
Among the Forests of the Night.“ (Prevod autora)

I svetlela u ponositim očima neugaslim sjajem,
Lišenim radoznalosti.³⁰ (Isto, 103)

Osobito uverljivo je dat trenutak kad je Devici Mariji saopštena vest da je „blagoslovena među ženama.“ Bujica kontradiktornih osećanja sa slutnjama u vezi budućih burnih događaja ima gotovo dramski naboj koji čini čast Brukovom stvaralačkom geniju:

„Želela je da govori. Pod grudima je osećala
Toliko mnoštvo plamičaka, razbacanih,
I otkucaja nejasnih; nije znala
Jesu li to bol ili sreća njena; jedino je znala
Da se od sebe otuđila, napola sama je bila,
Puna lepote, potpuno ispunjena bolima koji će doći
I mislima koje nije smela tumačiti, brzih misli i potmulih,
Ljudskih i neobičnih, njoj bliskih, a ipak dalekih,
Božanskih, dragih, strašnih, poznatih ...“³¹ (Isto, 104)

Pesma ni na kraju ne gubi svoju dramatiku. Nakon odlaska glasnika, pošto je minuo trenutak susreta sa božanskim, Marija ostaje zatočena u svojoj ljudskosti koju nije lako podneti:

„Uskoro je zasjao
Kao zlatna tačka na zlatnom nebu; i iščezao.
Vazduh je postao hladan i siv. Bila je sama.“³² (Isto, 104)

Religiozni žar koji je na ovako efekatan način obojio Brukovu pesmu izaziva nedoumicu. S pravom se možemo upitati da li je autor ove pesme odista Rupert Bruk, član grančesterskih neo-pagana koji su odbacivali društvene konvencije

³⁰ „Not man’s nor woman’s was the immortal grace
Rounding the limbs beneath that robe of white,
And lighting the proud eyes with changeless light,
Incurious.“ (Prevod autora)

³¹ She wished to speak. Under her breasts she had
Such multitudinous burnings, to and fro,
And throbs not understood; she did not know
If they were hurt or joy for her; but only
That she was grown strange to herself, half lonely,
All wonderful, filled full of pains to come
And thoughts she dare not think, swift thoughts and dumb,
Human, and quaint, her own, yet very far,
Divine, dear, terrible, familiar . . .“ (Prevod autora)

³² „Soon he shone
A gold speck in the gold skies; then was gone.
The air was colder, and grey. She stood alone.“ (Prevod autora)

džordžijanske Britanije uključujući i službenu religiju i poeta koji je upućivao bespoštedne invektive na račun samog vrhovnog autoriteta. Na žalost, ništa se sa sigurnošću ne može kazati o Brukovom nesumnjivom religioznom preobražaju koji je usledio u njegovim zrelijim godinama. Ne postoje dnevnički zapisi niti bilo kakve druge piščeve beleške koje bi o tome pouzdano svedočile. Bruk takođe ne piše ni o svojoj fascinaciji paganizmom i njegovim protagonistima kao što je Karpenter. Ni Pol Dilejni nam s tim u vezi ne daje proverene podatke.

O Brukovom paganizmu kao i vraćanju hrišćanstvu možemo dakle suditi isključivo na osnovu njegove poezije. Kao što smo mogli videti, njegov stav prema društvu pre Prvog svetskog rata nije dobio eksplicitan poetski izraz zbog čega u tom periodu nije smatran društveno angažovanim pesnikom. Rano sticanje reputacije istaknutog „ratnog“ pesnika između ostalog možemo pripisati datom spletu okolnosti u kojima je Bruk, još mladić, progovorio jezikom koji je odmah prepoznat kao pesnički glas njegove generacije. Uprkos kratkom stvaralačkom veku Rupert Bruk je za sobom ostavio opus koji nije zanemarljiv ali koji je, kao što je i pomenuto, najvećim delom neistražen.

Zato je naša analiza obuhvatila ostvarenja nesvakidašnje tematike koja ne spadaju u znameniti patriotski ciklus. Pesničkom formom ukorenjen u tradiciji edvardijanskog i džordžijanskog pesništva, Bruk ih u svom jedinstvenom pesničkom eksperimentu nadilazi i predstavlja se upravo kao protagonist epohe modernizma koja je svoj vrhunac dostigla tek nakon njegove smrti. O Bruku kao modernisti se inače nije mnogo govorilo mada ga svi značajni aspekti njegovog pesništva afirmišu kao modernistu. U njegovoj raznolikoj i zagonetnoj pesničkoj optici jasno se opaža uticaj francuskih simbolista od kojih su tako puno baštinili Tomas Sternz Eliot (Thomas Stearns Eliot) i Ezra Paund (Ezra Pound), istaknuti modernisti. Bruk, podseća na francuske simboliste, na Eliota i Paunda, ne toliko po pesničkoj formi koliko po načinu kreiranja slika kojima dočarava vlastita duhovna kolebanja. U maniru istinitog moderniste Bruk ne izoštava svoju pesničku vizuru niti nudi gotove odgovore već svoje himere samo nagoveštava čitaocima dodirujući pri tom granice mitskog kao i okultnog.

Raznolikost simbolike vezane za paganizam prevazilazi okvire ove skromne, tematski strukturirane, studije. Analiza je, iz tog razloga, obuhvatila samo najistaknutija Brukova ostvarenja i to po stepenu kompleksnosti simbolike. Kao što se moglo videti, jasno određeni centralni simbol pesme o egzotičnoj, kani-balističkoj egipatskoj boginji koja je prva analizirana čini je lakše razumljivom u odnosu na kasnije ostvarenja. Značenjski daleko složenija simbolika, kao što smo mogli videti, prisutna je u pesmama koje se bave drugim drevnim, paganskim znamenjima i kultovima kao što su sveti gaj, oltar, Sunce, voda i misteriozna vodena bića koja simbolizuju prapočetke civilizacije. Posebna pažnja je posvećena Brukovom ambivalentnom stavu prema hrišćanstvu koji se kretao od potpunog odbacivanja, sve do vraćanja u njegovo okrilje što se je se manifestovalo kroz re-evociranje biblijskih prizora i likova.

*

Zaključak koji se nameće, nakon što smo sagledali dinamizam pagansko-hrišćanske poetske vizure Ruperta Bruka, jeste da je njegov opus u stvari vrsta po-trage za sigurnim duhovnim uporištem, čvrstim osloncem u duhovnim krizama. Taj Brukov vrhovni autoritet – Bog je, ako sudimo po većini njegovih pesama, neka vrsta „skrivenog Boga“ (*deus absconditus*-a) čiju suštinu nikad nije moguće potpuno upoznati (Mc Kim 1996, 74). Ovo je i poslednji Brukov paradoks koji ističemo. Mi naravno ne možemo znati u kom bi se pravcu Brukov pesnički genij razvijao da je duže živeo i šta bi mu se nametnulo kao izvorište motiva. To će, razumljivo, ostati trajna dilema njegovih obožavalaca i proučavalaca, ali ono u čemu dileme zasigurno nema je činjenica da Brukovo delo tak sada, stotinu godina nakon smrti autora, počinje da se tumači na način i s ozbiljnošću koju pesnik i njegovo delo zaslužuju.

Literatura

- Brooke, Rupert. 1937. *The Complete Poems*. London: Sidgwick and Jackson.
- Carpenter, Edward. 1906. *Civilization: Its Cause and Cure*. London: Swan Sonnenschein.
- Chainey, Graham. 1995. *A Literary History of Cambridge*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Delany, Paul. 1987. *The Neo-Pagans: Rupert Brooke and the Ordeal of Youth*. New York: The Free Press.
- Doniger, Wendy and Mircea Eliade (ed.) 1999. *Brittanica Encyclopedia of World Religions*. Chicago: Encyclopaedia Britannica Inc.
- Ellwood, Robert S. and Gregory D. Alles (ed.). 2007. *The Encyclopedia of World Religions*. New York: Facts on File Inc.
- Encyclopaedia Britannica Online. Dostupno na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/408686/Neo-Paganism>
- Encyclopaedia Britannica Online 2. Dostupno na <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/408686/Neo-Paganism#ref187834>
- Hamel, Frank. 2007. *Werewolves, Bird-Women, Tiger-Men and Other Human Animals*. Mineola New York: Dover Publications INC.
- Hynes, Samuel. 1972. *Edwardian Occasions: Essays on English Writing in the Early Twentieth Century*. New York: Oxford University.
- Jones, Prudence & Nigel Pennick. 1997. *A History of Pagan Europe*. London: Routledge.
- Mc Kim, Donald K. 1996. *Westminster Dictionary of Theological Terms*. Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press.
- Moeyes, Paul. 1991. Georgian Poetry's False Dawn. A Reassessment of Rupert Brooke: His Poetry & Personality. *Neophilologus* 75 (3) (July): 456–469.
- Parker, Rennie. 1999. *The Georgian Poets: Abercrombie, Brooke, Drinkwater, Gibson and Thomas*. Plymouth: Northcote House Publishers Ltd.

Tomislav M. Pavlović
Faculty of Philology and Arts, University of Kragujevac

Rupert Brooke's Neo-Paganism

Rupert Brooke (1887–1915) embodies the myth of the Great War but after his sudden death his war poems tended to be disapproved of. His pre war Georgian lines are also dismissed on account of their effete pastoralism and alleged escapism. It seemed as if both the critics and the audience simply failed to understand the subtext of his poems that reveals a magnificent spiritual pilgrimage undertaken by a poet in the age of anxiety. In search of the calm point of his tumultuous universe Brooke varies different symbolic patterns and groups of symbols thus disclosing the lasting change of his poetic sensibility that range from purely pagan denial of urban values and the unrestrained blasphemy up to the true Christian piety. Our analysis affirms him the true modernist poet, a cosmopolitan mind, always apt to accumulate new experiences and it is certain that his work will be seen in quite a new light in the decades to come.

Key words: neo – paganism, Christianity, sacred wood, mysticism, goddess, New Testament, water, cult, animalism

Néo – paganisme de Rupert Brooke

Cet article est un aperçu de la partie du corpus poétique du poète „de guerre“ anglais Rupert Brooke qui se caractérise par la symbolique païenne. Les tendances littéraires qui se sont imposées après la mort prématurée du poète, ont contribué à ce que les poèmes mentionnés restent dans l'ombre des vers „de guerre“ anthologiques de Brooke. Notre réflexion tend principalement à présenter le poète comme le créateur d'une sensibilité énigmatique et c'est pourquoi elle prend comme point de départ le fait longuement celé, à savoir que Brooke faisait partie des „néo-païens de Grantchester „. Ensuite nous procédons à une analyse des créations poétiques, commençant par celles qui sont porteuses d'une symbolique assez simple pour nous concentrer ensuite sur les œuvres que caractérise une symbolique insolite, complexe, ancrée dans les religions païennes des peuples anciens. Une attention particulière est consacrée à des poèmes dans lesquels Brooke réalise la fusion dialectique des symboles païens et chrétiens mutuellement exclusifs ainsi qu'à ceux dans lesquels la dévotion religieuse de Brooke domine absolument.

Mots clés: néo-paganisme, christianisme, bois sacré, mystique, déesse, Nouveau testament, eau, culte, animalisme

Primljeno / Received: 30. 05. 2015.

Prihvaćeno / Accepted: 27. 06. 2015.